

А. С. НЕМЧЕНКО ¹ (<https://orcid.org/0000-0003-1601-8881>), д-р фарм. наук, проф.,
А. В. ЛЯДЕНКО ² (<https://orcid.org/0000-0003-4023-770X>), д-р філософії (фармація),
Л. О. ГАЛА ¹ (<https://orcid.org/0000-0002-0086-2706>), д-р фарм. наук, проф.

¹ Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ

² Національна служба здоров'я України, м. Київ

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИПИСУВАННІ РЕЦЕПТІВ ПАЦІЄНТАМ ІЗ ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ ТА ВІДПУСКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ З АПТЕК ЗА ПРОГРАМОЮ «ДОСТУПНІ ЛІКИ»

Ключові слова: виписування рецептів, тенденції, лікарські засоби, антидепресанти, психічні розлади, рецептурний відпуск, програма «Доступні ліки»

АНОТАЦІЯ

Урядова програма «Доступні ліки» сьогодні нараховує 481 препарат (без урахування препаратів інсуліну та медичних виробів), кількість лікарських засобів для лікування пацієнтів із психічними розладами становить 118 (24,5%). Кількість лікарів, зареєстрованих за напрямом «Психологічна та психіатрична допомога» становить 12 979 лікарів первинної ланки (лікарі загальної практики – сімейні лікарі, лікарі-педіатри, лікарі-педіатри дільничні та лікарі-терапевти) та 3 585 лікарів спеціалізованої медичної допомоги (лікарі-наркологи, лікарі-наркологи дільничні, лікарі-психіатри, зокрема дитячі, лікарі-психологи, лікарі-психотерапевти). Кількість аптечних закладів, які мають договір із Національною службою здоров'я України та можуть відпускати ліки саме пацієнтам із психічними розладами становить 1 149 (80% від загальної кількості закладів, які беруть участь у програмі реімбурсації).

Метою роботи став аналіз тенденцій у виписуванні рецептів на лікарські засоби пацієнтам із психічними розладами лікарями первинної та спеціалізованої медичної допомоги за програмою «Доступні ліки», а також у відпуску препаратів для лікування депресії з аптек у період із 2020 по 2024 рр.

За результатами виконаного аналізу, кількість виписаних рецептів лікарями спеціалізованої медичної допомоги суттєво зростає, зокрема на комбіновані міжнародні непатентовані назви Леводопа + Карбідопа, приріст у 2023–2024 рр. становив 34% від загальної кількості рецептів за кожен рік відповідно. Водночас статистика виписаних рецептів лікарями первинної ланки має значно нижчу тенденцію зростання.

Кількість відпущених лікарських засобів для лікування депресії з аптек зросла на 32% у 2024 р. та є максимальним показником за період 2020–2024 рр., тоді як роздрібні ціни за упаковку на окремі препарати дещо знизилися у 2024 р. Аналіз цін на лікарські засоби для лікування пацієнтів із депресивними розладами, які були відпущені з аптек, дав можливість встановити певні тенденції – наявність широкого асортименту препаратів у різних дозуваннях за кожною міжнародною непатентованою назвою, що забезпечує зниження коливання цін реалізації та відповідно збільшення доступності ліків для пацієнта.

Детальний аналіз цін реалізації на препарати за міжнародними непатентованими назвами Амітриптилін та Флуоксетин, які було включено до програми реімбурсації з 2021 р., свідчить про важливість проблеми ціноутворення для різних груп лікарських засобів, які включено до урядової програми «Доступні ліки».

A. S. NEMCHENKO ¹ (<http://orcid.org/0000-0003-1601-8881>),

A. V. LIADENKO ² (<https://orcid.org/0000-0003-4023-770X>),

L. O. GALA ¹ (<https://orcid.org/0000-0002-0086-2706>)

¹ *Bogomolets National Medical University, Kyiv*

² *National Health Service of Ukraine, Kyiv*

ANALYSIS OF TRENDS IN PRESCRIBING PATIENTS FOR MENTAL DISORDERS AND DISPENSING MEDICINES FROM PHARMACY UNDER THE PROGRAM «AFFORDABLE MEDICINES»

Key words: prescribing, trends, medicines, antidepressants, mental disorders, prescription medicines, program «Affordable Medicines».

ABSTRACT

The government program «Affordable Medicines» currently includes 481 medications (excluding insulin medications and medical devices), the number of medications for the treatment of patients with mental disorders is 118 (24.5%). The number of doctors registered in the field of «Psychological and psychiatric care» is 12,979 primary care doctors (general practitioners – family doctors, pediatricians, district pediatricians and therapists) and 3,585 specialized medical care doctors (narcologists, district narcologists, psychiatrists, including children's, psychologists, psychotherapists). The number of pharmacies that have an agreement with the National Health Service of Ukraine and can dispense medications specifically for patients with mental disorders is 1,149 (80% of the total number of institutions participating in the reimbursement program).

The aim of the work was to analyze trends in prescribing medications to patients with mental disorders by primary and specialized medical care physicians under the Affordable Medicines program, as well as in dispensing medications for the treatment of depression from pharmacies in the period from 2020 to 2024.

According to the results of the analysis, the number of prescriptions written by specialized medical care doctors is increasing significantly, in particular for the combined international non-proprietary names Levodopa + Carbidopa, the increase in 2023–2024 was 34% of the total number of prescriptions for each year, respectively. At the same time, the statistics of prescriptions written by primary care doctors have a significantly lower growth trend.

The number of medications dispensed for the treatment of depression from pharmacies increased by 32% in 2024 and is the maximum indicator for the period from 2020–2024, while retail prices per package for individual drugs decreased slightly in 2024. The analysis of prices for medicines for the treatment of patients with depressive disorders, which were dispensed from pharmacies, made it possible to establish certain trends: the presence of a wide range of medicines in different dosages under each international non-proprietary name, which ensures a reduction in fluctuations in sales prices and, accordingly, an increase in the availability of medicines for the patient.

Detailed analysis of sales prices for drugs by international non-proprietary names Amitriptyline and Fluoxetine, which have been included in the reimbursement program since 2021, indicate the importance of the pricing problem for various groups of drugs included in the government program «Affordable Medicines».

Вступ

Динаміка збільшення випадків психічних порушень стрімко зростає в усьому світі, Україна, на жаль, не є винятком, а вплив широкомасштабної війни, що триває вже три роки, потребує неабияких зусиль та ще більшої уваги, розвитку проєктів та впровадження програм для підтримки населення з профілактики та лікування психічних розладів (ПР). Слід зазначити, що депресивні розлади (ДР) є одними з найпоширеніших ПР, на які страждають у першу чергу жінки та соціально незахищені верстви населення. В Україні офіційну статистику хворих на ДР востаннє було оновлено у 2020 р., що є особливо тривожним, адже більшість громадян, які потребують медичної та фармацевтичної допомоги, залишаються офіційно необлікованими [1].

Медична допомога населенню в рамках Програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2025 р. передбачена в трьох окремих пакетах для

надання психіатричної допомоги пацієнтам як у стаціонарних умовах, так і в окремих центрах психічного здоров'я, четвертий пакет, за яким пацієнти можуть отримати амбулаторну допомогу, є пакет медичних послуг «Профілактика, діагностика, спостереження та лікування в амбулаторних умовах». При цьому фармацевтичне забезпечення пацієнтів відбувається в рамках програми «Доступні ліки» (Програма) та Постанови КМУ від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» [1, 2].

Перший етап розширення Програми для пацієнтів із ПР відбувся в жовтні 2021 р., а кількість міжнародних непатентованих назв (МНН) для лікування пацієнтів із ДР відповідно до клінічного протоколу «Депресія» становила всього 3 МНН. Обмежений перелік препаратів за МНН в Програмі був основною причиною слабкої залученості лікарів до виписування рецептів пацієнтам із ДР [4]. У жовтні 2024 р. Програму було розширено 10 новими МНН для лікування пацієнтів із ПР, при цьому такі МНН як Есциталопрам, Кветіапін, Сертралін та Пароксетин, що увійшли до оновленого переліку реімбурсації, є найбільш призначуваними серед опитаних лікарів [5, 6, 7].

Метою роботи став аналіз тенденцій у виписуванні рецептів на лікарські засоби (ЛЗ) для лікування пацієнтів із ПР, зокрема депресії, лікарями первинної та спеціалізованої медичної допомоги, а також у рецептурному відпуску з аптек. У рамках аналізу було приділено особливу увагу ЛЗ, які призначають лікарі та відпускають аптеки для пацієнтів із ДР.

Матеріали та методи дослідження

Було використано дані виписування препаратів за МНН для лікування пацієнтів із ПР лікарями первинної та спеціалізованої медичної допомоги (ПМД та СМД, відповідно), а також дані відпуску ЛЗ з аптек мережі «Подорожник» за 2020–2024 рр.; нормативно-правові акти, аналітичні дашборди Національної служби здоров'я України (НСЗУ). Методи системного аналізу: систематизації, узагальнення, аналітичний та графічний.

Результати дослідження та обговорення

Доступність ЛЗ є пріоритетним завданням системи охорони здоров'я, що дає змогу пацієнтам отримувати вчасно медичні послуги та фармацевтичне забезпечення ліками, а державі – зменшити кількість стаціонарних випадків захворювань.

Наразі урядова програма «Доступні ліки» включає 481 ЛЗ (без урахування препаратів інсуліну та медичних виробів), зокрема щодо ліків для лікування ПР, загальна кількість таких препаратів становить 118 найменувань (24,5%) та займає вагоме місце в Програмі.

Виписування рецепта на ЛЗ для пацієнта з ПР відбувається після створення плану лікування лікарем СМД. При цьому лікарі ПМД також можуть призначати ЛЗ цієї групи, як результат – пацієнти мають більше можливостей отримувати ліки за Програмою. За напрямом «Психологічна та психіатрична допомога» кількість лікарів, що зареєстровано в електронній системі охорони здоров'я становить: ПМД – 12 979 та СМД – 3 585 [7]. Кількість аптек, які можуть відпускати ліки по

Програмі та мають відповідний пакет у договорі з НСЗУ – 1 149 аптечних закладів (80% від загальної кількості закладів, які беруть участь в Програмі) [8].

Для того, щоб оцінити результати реалізації Програми, важливо було відслідкувати динаміку виписування рецептів на ЛЗ лікарями ПМД та СМД пацієнтам із ПР за період з 2021–2024 рр. При цьому слід врахувати, що лікарі ПМД долучилися до виписування препаратів за МНН для пацієнтів із ПР із липня 2022 р. [9]. Результати дослідження подано в табл. 1.

За результатами виписування рецептів лікарями СМД можна стверджувати, що найбільший приріст призначень спостерігався у 2022 р., на це вплинуло декілька факторів – початок повномасштабної війни в Україні; зростання кількості пацієнтів, які почали користуватися Програмою; збільшення кількості лікарських призначень.

Таблиця 1

Кількість виписаних рецептів пацієнтам із психічними розладами лікарями первинної та спеціалізованої медичної допомоги за 2021–2024 роки

Лікарські засоби за МНН	Лікарі СМД				Лікарі ПДМ		
	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Амітриптилін*	1 190	5 039	6 951	9 657	–	10	7
Біпериден	–	–	152	261	–	11	21
Вальпроева кислота (сироп)	2 406	9 284	13 340	16 991	36	190	423
Галоперидол	1 249	4 720	6 198	8 227	–	7	8
Карбамазепін	5 926	22 475	32 809	41 135	90	789	1 672
Клозапін	4 308	19 238	25 937	33 779	1	18	36
Кломіпрамін*	–	–	–	–	–	–	–
Ламотриджин	3 922	16 082	24 343	32 578	66	716	1 549
Леводопа + Карбідоба	–	–	73 663	109 041	–	5 511	11 384
Рисперидон	4 302	17 866	26 734	36 944	8	38	83
Фенітоїн	–	88	1 019	1 498	–	10	30
Флуоксетин*	525	2 037	3 158	5 081	5	14	15
Арипіпразол	–	–	–	2 797	–	–	–
Діазепам	–	–	–	443	–	–	–
Есциталопрам*	–	–	–	10 016	–	–	8
Кветіапін*	–	–	–	7 689	–	–	1
Леветирацетам	–	–	–	4 470	–	–	72
Пароксетин*	–	–	–	1 452	–	–	–
Сертралін*	–	–	–	165	–	–	10
Фенобарбітал**	–	–	–	3 455	–	–	1
Сума	23 828	96 829	214 304	325 679	206	7 314	15 320

Примітка: * – МНН, які включені до клінічного протоколу «Депресія»; ** – МНН, які було додано до Програми з жовтня 2024 року.

Особливо слід зазначити важливість призначення комбінованих ЛЗ за МНН Леводопа + Карбідоба, кількість виписаних рецептів у 2023–2024 рр. становила 34% від загальної кількості рецептів за кожен рік відповідно та свідчить про необхідність розширення комбінованих препаратів у Програмі.

Щодо ЛЗ групи МНН Кломіпрамін та Вальпроева кислота (таблетовані форми) – наразі жоден із виробників не долучився до урядової Програми, це створює серйозні

виклики для пацієнтів, адже вартість лікування в більшості випадків сплачується з кишені хворого та створює проблеми у проходженні пацієнтом повноцінного лікування.

Призначення ЛЗ за МНН пацієнтам із ПР лікарями ПМД мають дещо іншу динаміку, на що, найімовірніше, вплинули такі чинники: обов’язковість проходження курсів для подолання прогалин у сфері психічного здоров’я; повторні звернення пацієнтів саме до лікаря СМД для коригування призначень та спостереження за результатами; залученість лікарів до виписування ЛЗ за МНН саме для пацієнтів із ПР. Найбільшу кількість лікарських призначень лікарями ПМД було теж зроблено за МНН Леводопа + Карбідоба.

Окремо потрібно відмітити ЛЗ за МНН Есциталопрам та Кветіапін, які були долучені до Програми в жовтні 2024 р. та демонструють стрімкі темпи зростання виписаних рецептів пацієнтам упродовж трьох місяців.

Важливим кроком у проведенні моніторингу та оцінки ефективності Програми є кількість відпущених упаковок ЛЗ. Аналіз відпуску ЛЗ було проведено за 2020–2024 рр. у мережі аптек «Подорожник», кількість аптечних закладів за досліджуваний період становила від 867 до 2 178, що в середньому становить 12% від загальної кількості аптек станом на 2024 р.

На початковому етапі аналізу нами було зроблено оцінку кількості та роздрібних цін відпущених ЛЗ для лікування пацієнтів із ДР у розрахунку на одну аптеку, що дало можливість відслідкувати, як змінювалася динаміка споживання ліків пацієнтами (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників середньої кількості та роздрібних цін на антидепресанти, що відпущені в розрахунку на одну аптеку (2020–2024 рр.)

Лікарські засоби за МНН	2020		2021		2022		2023		2024	
	К-ть	Р. ц.	К-ть	Р. ц.	К-ть	Р. ц.	К-ть	Р. ц.	К-ть	Р. ц.
Агомелатин	2,3	370,7	3,0	322,8	1,9	414,4	2,9	436,6	2,7	496,8
Амітриптилін	35,3	49,7	37,7	52,0	41,6	51,1	39,4	63,0	42,5	67,7
Венфлаксин	5,1	548,1	7,0	582,3	6,4	710,6	10,3	774,6	14,9	828,9
Вортіоксетин	3,1	932,4	4,4	910,6	3,6	1039,6	4,7	2586,0	4,3	1298,2
Доксепін	5,9	170,7	7,2	164,5	6,0	173,2	6,8	162,4	5,4	182,9
Дулоксетин	7,1	383,0	15,5	367,7	14,3	441,4	26,1	472,2	33,0	553,7
Іміпрамін	1,4	140,9	1,4	157,7	0,6	176,1	0,4	208,1	0,8	236,2
Кветіапін	31,7	242,9	39,3	272,8	39,9	321,2	48,9	360,2	59,0	378,4
Кломіпрамін	4,5	305,0	4,9	369,0	4,9	442,2	4,2	512,4	5,1	547,2
Есциталопрам	34,6	385,8	42,7	418,9	44,8	483,9	51,9	567,5	78,2	495,3
Пароксетин	5,4	464,0	6,2	471,4	6,5	561,1	6,9	623,7	9,3	670,4
Міансерин	12,9	321,7	18,4	332,4	17,3	398,1	21,9	417,7	22,6	476,7
Міртазапін	2,6	597,6	2,6	595,0	2,7	695,5	4,6	737,1	5,7	806,0
Сертралін	11,5	354,9	21,8	343,9	21,4	457,5	27,8	503,5	48,8	475,3
Селегілін	0,2	513,5	0,3	647,2	0,1	761,1	0,1	847,0	0,1	1058,1
Тразадон	6,3	443,2	8,0	448,9	8,2	518,3	11,9	574,8	15,7	623,1
Флувоксамін	0,1	437,8	0,3	407,7	0,2	611,9	0,4	601,5	0,5	676,4
Флуоксетин	13,1	55,1	9,8	76,8	10,7	78,9	17,7	59,2	30,4	60,6
Циталопрам	0,5	796,6	0,4	851,5	0,3	969,9	0,6	1050,0	0,4	1145,3
Середнє значення	9,7	395,4	12,1	410,1	12,2	489,8	15,1	608,3	20,0	583,0

Примітка: К-ть – середня кількість упаковок, відпущених з однієї аптеки; Р. ц. – середня роздрібна ціна за одну упаковку, відпущену з однієї аптеки, грн.

Отримані результати свідчать, що приріст у 2024/2023 рр. у кількості відпущених упаковок становив 32% та є максимальним за досліджуваний період, тоді як середня роздрібна ціна за упаковку у 2024 р. дещо знизилася. Серед досліджуваних ЛЗ за МНН стрімке збільшення (в рази) кількості відпущених упаковок спостерігалось у 2022/2021 рр. – Флувоксамін (у 3 рази), Дулоксетин (2,2) та Сертралін (1,9); у 2024/2023 рр. відпуск збільшився для препаратів за МНН Селегілін (7,4) та Іміпрамін (2,1). Найбільші коливання роздрібних цін на ЛЗ відбулися за МНН Вортиоксетин, Селегілін та Флувоксамін.

Результати виконаного аналізу ЛЗ за МНН, які включено до Програми, свідчать, що найбільший приріст в упаковках спостерігався за Есциталопрамом, Кветіапіном та Сертраліном, які були додані до програми реімбурсації у 2024 р. Особливо слід зазначити збільшення виписування рецептів на ЛЗ за МНН Флуоксетин, приріст якого становить більше 70%, що є максимальним для препаратів за цією МНН із 2021 р. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка середньої кількості відпущених упаковок лікарських засобів за МНН, які включено до Програми, в розрахунку на одну аптеку (2020–2024 рр.)

Аналіз динаміки середніх роздрібних цін на препарати, які включено до Програми, в розрахунку на одну аптеку за період 2020–2024 рр. дав змогу виявити коливання, як правило зростання цін реалізації за відпущені ЛЗ у кожній із досліджуваних МНН, особливо це стосується початку повномасштабної війни в Україні. Водночас роздрібні ціни на основні ЛЗ за МНН Амітриптилін та Флуоксетин, які було додано до Програми у 2021 р., навпаки знизилися, що може свідчити про ефективність залучення препаратів за цими МНН до Програми, а також регулювання цін (рис. 2).

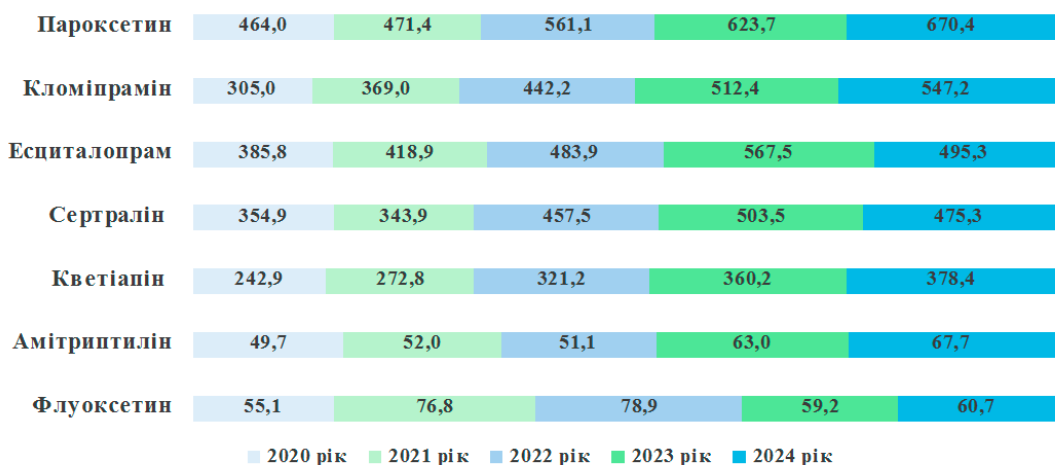

Рис. 2. Динаміка середніх роздрібних цін на лікарські засоби за МНН, які включено до Програми, в розрахунку на одну аптеку за період 2020–2024 рр.

Збільшення цін реалізації на антидепресанти продовжилося й у 2023 р. та ціни дещо знизилися за певними позиціями в 2024 р., наприклад ЛЗ за МНН Есциталопрам та Сертралін.

Завдяки здійсненому детальному аналізу цін реалізації на ЛЗ для лікування пацієнтів із ДР було встановлено певну цінову закономірність: наявність у групі за МНН широкого асортименту препаратів у різних дозуваннях забезпечує, на нашу думку, менші коливання цін та, відповідно, збільшення доступності ЛЗ для пацієнта. Наприклад, наразі препарати за МНН Есциталопрам представлені на ринку 24 найменуваннями, як результат, ціна за упаковку у 2024 р. знизилася. Водночас ЛЗ за МНН Вортиоксетин, Іміпрамін, Кломіпрамін, Селегілін та Циталопрам представлені одним імпортом препаратом, це зумовило постійне зростання роздрібних цін для пацієнтів, а також відсутність альтернативного вибору.

З огляду на встановлені нами тенденції у лікарських призначеннях, рецептурному відпуску та зміні цін реалізації на ЛЗ за МНН було проведено оцінку економічної доступності за показником адекватності платоспроможності (Ca.s.) для основних ЛЗ за МНН Флуоксетин та Амітриптилін, що включено до Програми з 2021 р., за формулою:

$$\text{Ca. s.} = \frac{P}{W_{a.w.}} \cdot 100\%,$$

де Ca. s. – показник адекватності платоспроможності;

P – вартість курсу лікування депресії впродовж одного місяця;

W_{a.w.} – середня заробітна плата за рік.

Відповідно до протоколу лікування, початкова доза для препаратів МНН Флуоксетин становить 20 мг на добу та 50 мг на добу для МНН Амітриптилін при лікуванні депресії. Розмір середньої заробітної плати за вересень 2020 рік – 9 837,35 грн та вересень 2024 рік – 18 020,86 грн [11].

У табл. 3 наведено результати аналізу доступності препаратів за МНН Амітриптилін (гідрохлорид), які було відпущено за період вересень 2020 та вересень 2024 рр. З

огляду на одержані результати, показник адекватності платоспроможності за 2024 р. значно знизився порівнюючи з 2020 р., а доступність для пацієнтів зросла. Розширення Програми дало можливість також сповільнити зростання цін на препарати, які не включено до неї, наприклад по препарату САРОТЕН® 25 мг № 100, виробництва Х. Лундбек А/С, Данія, збільшився показник доступності для пацієнтів. Інколи певні протиріччя в ціновій та асортиментній політиці учасників ринку, незважаючи на розширення Програми, призводять до зменшення асортименту ЛЗ.

Аналіз доступності ЛЗ за МНН Флуоксетин за 2020 р. та 2024 р. демонструє аналогічну динаміку, що й ЛЗ Амітриптиліну (гідрохлориду) де показник адекватності платоспроможності зменшився у 2024 р. (табл. 4).

Таблиця 3

**Аналіз доступності препаратів Амітриптиліну (гідрохлориду) на ринку
антидепресантів за вересень 2020 року та вересень 2024 року**

Вересень 2020 року						
Торгівельна назва	Виробник	Лікарська форма	Ціна роздріб., грн	Ціна роздріб. за 1 DDD, грн	Вартість лікування на 1 добу	С.а.с.
Саротен®	Х. Лундбек А/С, Данія	25 мг № 100	250,94	2,5094	5,0188	1,53
Амітриптиліну гідрохлорид	ТОВ «Харківське фармацевтичне підприємство "Здоров'я народу"», Україна	25 мг № 25	14,51	0,5804	1,1608	0,35
Амітриптилін	ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"», Україна	25 мг № 25	13,61	0,5444	1,0888	0,33
Амітриптиліну гідрохлорид	ТОВ «Харківське фармацевтичне підприємство "Здоров'я народу"», Україна	25 мг № 50	21,48	0,4296	0,8592	0,26
Амітриптилін	ПрАТ «Технолог», Україна	25 мг № 50	19,82	0,3964	0,7928	0,22
Амітриптилін	ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"», Україна	25 мг № 50	19,27	0,3854	0,7708	0,22
Вересень 2024 року						
Торгівельна назва	Виробник	Лікарська форма	Ціна роздріб./ доплата, грн	Ціна роздріб. за 1 DDD, грн	Вартість лікування на 1 добу	С.а.с.
Саротен®	Х. Лундбек А/С, Данія	25 мг № 100	335,82	3,3582	6,7164	1,12
Амітриптиліну гідрохлорид	ТОВ «Харківське фармацевтичне підприємство "Здоров'я народу"», Україна	25 мг № 25	26,35/1,19	1,054	2,108	0,35/0,02*
Амітриптилін	ТОВ «Фармацевтична компанія "Здоров'я"». ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"». ТОВ «ФАРМЕКС ГРУП»	25 мг № 50	36,27/0,00	0,7254	1,4508	0,24/0,00*
Амітриптилін	ПрАТ «Технолог», Україна	25 мг № 50	23,95/0,00	0,479	0,958	0,16/0,00*

Примітка: ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю; ПАТ – публічне акціонерне товариство; ПрАТ – приватне акціонерне товариство; * – показник адекватності платоспроможності за доплатою.

Таблиця 4

Аналіз доступності препаратів Флуоксетину на ринку антидепресантів за вересень 2020 року та вересень 2024 року

Вересень 2020 року					
Торгівельна назва	Виробник	Лікарська форма	Ціна роздріб., грн	Ціна роздріб. за 1 DDD, грн	Ca.s.
Продеп	Сан Фармасьютікал Індастріз Лтд., Індія	20 мг № 60	193,68	3,228	0,98
Флуксен®	ПАТ «Київмедпрепарат», Україна	20 мг № 10	26,89	2,689	0,82
Флуоксетин	ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"», Україна	20 мг № 10	24,5	2,45	0,75
Флуксен®	ПАТ «Київмедпрепарат», Україна	20 мг № 30	68,5	2,28	0,70
Флуоксетин	ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"», Україна	20 мг № 20	41,44	2,072	0,63
Вересень 2024 року					
Торгівельна назва	Виробник	Лікарська форма	Ціна роздріб./ доплата, грн	Ціна роздріб. за 1 DDD, грн	Ca.s.
Флутісал®	КУСУМ ХЕЛТХКЕР ПВТ ЛТД, Індія	20 мг № 30	230,4/91,37	11,52	1,92/0,51*
Продеп	Сан Фармасьютікал Індастріз Лтд., Індія	20 мг № 60	337,09	5,62	0,94
Флуксен®	ПАТ «Київмедпрепарат», Україна	20 мг № 10	44,42/23,29	4,44	0,74/0,39*
Флуксен®	ПАТ «Київмедпрепарат», Україна	20 мг № 30	129,62/54,25	4,32	0,72/0,3*
Флуоксетин	ТОВ «Фармацевтична компанія "Здоров'я"». ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"». ТОВ «ФАРМЕКС ГРУП»	20 мг № 20	51,18/0,00	2,56	0,43/0,00*
Флуоксетин	ТОВ «Фармацевтична компанія "Здоров'я"». ТОВ «Дослідний завод "ГНЦЛС"». ТОВ «ФАРМЕКС ГРУП»	20 мг № 10	23,99/4,19	2,40	0,40/0,07*

Примітка: ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю; ПАТ – публічне акціонерне товариство; ПрАТ – приватне акціонерне товариство; * – показник адекватності платоспроможності за доплатою.

Асортимент ЛЗ за МНН Флуоксетин зріс у 2024 р. порівнюючи з 2020 р. як у кількості препаратів, які включено до Програми, і відповідно доступності.

Таким чином, сучасна трансформація вітчизняної охорони здоров'я в напрямі психічного здоров'я потребує ефективного моніторингу результатів стосовно доступності ЛЗ для пацієнтів, а також потребує в подальшому визначення основних факторів впливу, що допоможуть поліпшити забезпечення пацієнтів із ПР якісними та доступними ліками.

Висновки

1. Виконаний аналіз виписування рецептів лікарями первинної та спеціалізованої медичної допомоги пацієнтам із психічними розладами дав змогу визначити стан залученості лікарів до урядової Програми та підтвердив важливість для пацієнтів розширення Програми як комбінованими МНН Леводопа + Карбідоба, так і новими МНН, які включено до уніфікованого клінічного протоколу «Депресія». Питання відсутності пропозицій у переліку реімбурсації препаратів за МНН Вальпроєвої кислоти та Кломіпраміну (таблетовані форми) досі залишається не вирішеним.

2. Аналіз рецептурного відпуску лікарських засобів для лікування депресії з аптек за період 2020–2024 рр. свідчить, що максимальний приріст в упаковках відбувся у 2024 р. та становив у середньому 32%. При цьому ціни реалізації за упаковку мають тенденцію коливання, як правило зростання, наприклад препарати за МНН Есциталопрам та Сертралін. ЛЗ за МНН Есциталопрам, Кветіапін, Сертралін є найбільш споживаними за досліджуваний період, їх було включено до Програми.

3. Оцінювання доступності основних лікарських засобів за МНН Амітриптилін (гідрохлорид) та Флуоксетин за вересень 2020 та вересень 2024 рр. за показником адекватності платоспроможності свідчить про збільшення доступності цих препаратів для пацієнтів, а також сповільнення росту цін на лікарські засоби, які не приймають участь у Програмі.

Список використаної літератури

1. Міністерство охорони здоров'я України. Доступні ліки. URL: <https://moz.gov.ua/uk/dostupni-liki>
2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: <https://howareu.com/>
3. Державна установа «Інститут судової психіатрії МОЗ України». Зведена форма № 10 по Україні – Звіт щодо надання психіатричної допомоги населенню за 2020 рік. URL: <https://cmhmda.org.ua/zvedena-forma-%e2%84%96-10-po-ukrayini-zvit-shhodo-nadannya-psyhiatrychnoyi-dopomogy-naselennyu-za-2020-rik/>
4. Nemchenko A., Lyadenko A., Nemchenko O., Lebed S. Assessment of the availability of medicines for patients with mental and behavioral disorders according to the results of a survey of physicians and pharmacists in Ukraine. *ScienceRise: Pharmac. Sci.* 2023. № 3 (43). P. 16–22. <https://doi.org/10.15587/2519-4852.2023.281222>
5. Наказ МОЗ України від 25.12.2014 р. № 1003, редакція від 25.12.2014 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при депресії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1003282-14#Text>
6. Наказ МОЗ України від 04.09.2024 р. № 1537, редакція від 04.09.2024 р. «Про затвердження Переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення». URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukrayini-vid-04-09-2024-1537-pro-zatverdzhennya-perelikiv-likarskih-zasobiv-i-medichnih-virobiv-yaki-pidlyagayut-reimbursaciyi-za-programoyu-derzhavnih-garantij-medichnogo-obslugovuvannya-naselennya-stanom-na-23-serpnya-2024-roku>
7. Немченко А. С., Ляденко А. В. Оцінка доступності лікарських засобів за урядовою програмою «Доступні ліки» для пацієнтів з розладами психіки за результатами анкетування. *Фармац. журн.* 2024. Т. 79, № 1. С. 41–50. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.24.02>
8. Національна служба здоров'я України. Надавачі медичної допомоги за напрямом «Психологічна та психіатрична допомога». URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pmg-psychiatry>
9. Національна служба здоров'я України. Електронна карта місць відпуску лікарських засобів за еРецептом. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pharmacy-map>
10. Національна служба здоров'я України. Деталізація виписаних електронних рецептів на лікарські засоби. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/reimb-w-prescriptions>

11. Пенсійний фонд України. Дані про розмір середньої заробітної плати для обчислення пенсії. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/>

References

1. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. Dostupni liky [Ministry of Health of Ukraine. Available medicines]. URL: <https://moz.gov.ua/uk/dostupni-liky> [in Ukrainian].
2. Vseukrainska prohrama mentalnoho zdorovia «Ty yak?» [All-Ukrainian mental health program «How are you?»]. URL: <https://howareu.com/> [in Ukrainian].
3. Derzhavna ustanova «Instytut sudovoi psykhiiatrii MOZ Ukrainy». Zvedena forma № 10 po Ukraini – Zvit shchodo nadannia psykhiiatrychnoi dopomohy naselenniu za 2020 rik [State establishment “Institute of Ship Psychiatry of the Ministry of Health of Ukraine”. Form No. 10 has been issued for Ukraine – The provision of psychiatric care to the population for 2020]. URL: <https://cmhmda.org.ua/zvedena-forma-%e2%84%96-10-po-ukrayini-zvit-shchodo-nadannia-psyhiatrychnoyi-dopomogy-naselennyu-za-2020-rik/> [in Ukrainian].
4. Nemchenko, A., Lyadenko, A., Nemchenko, O., & Lebed S. (2023). Assessment of the availability of medicines for patients with mental and behavioral disorders according to the results of a survey of physicians and pharmacists in Ukraine. *ScienceRise: Pharmac. Sci.*, 3 (43), 16–22. <https://doi.org/10.15587/2519-4852.2023.281222>
5. Nakaz MOZ Ukrainy vid 25.12.2014 r. № 1003, redaktsiia vid 25.12.2014 r. «Pro zatverdzhennia ta vprovadzhennia medyko-tekhnologichnykh dokumentiv zi standartyzatsii medychnoi dopomohy pry depresii». [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated December 25, 2014. No. 1003, edition dated December 25, 2014 «About the approval and implementation of medical and technological documents for the standardization of medical care for depression»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1003282-14#Text/> [in Ukrainian].
6. Nakaz MOZ Ukrainy vid 04.09.2024 r. № 1537, redaktsiia vid 04.09.2024 r. «Pro zatverdzhennia Perelikiv likarskykh zasobiv i medychnykh vyrobiv, yaki pidlihaiut reimbursatsii za prohramoiu derzhavnykh harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia». [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 09/04/2024. No. 1537, edition dated 09/04/2024 «About the confirmation of the overflow of medicinal products and medical viruses that support reimbursement for the program of state guarantees of medical care for the population»]. URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukrayini-vid-04-09-2024-1537-pro-zatverdzhennia-perelikiv-likarskiy-zasobiv-i-medichnih-virobiv-yaki-pidlyagayut-reimbursaciyi-za-programoyu-derzhavniy-garantij-medichnogo-obslugovuvannya-naselennya-standom-na-23-serpnya-2024-roku> [in Ukrainian].
7. Nemchenko, A. S., & Liadenko, A. V. (2024). Otsinka dostupnosti likarskykh zasobiv za uriadovoiu prohramoiu «Dostupni liky» dlia patsientiv z rozladamy psykhiky za rezultatamy anketuvannia [Assessment of the availability of medical services under the routine program “Available Care” for patients with mental disorders based on the results of a questionnaire]. *Farmats. zhurn.*, 79, 1, 41–50. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.24.02>
8. Natsionalna sluzhba zdorovia Ukrainy. Nadavachi medychnoi dopomohy za napriamom «Psykhologichna ta psykhiiatrychna dopomoha» [National Health Service of Ukraine. Providers of medical assistance directly «Psychological and psychiatric assistance»]. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pmg-psyhiatry> [in Ukrainian].
9. Natsionalna sluzhba zdorovia Ukrainy. Elektronna karta mist vidpusku likarskykh zasobiv za eRetseptom [National Health Service of Ukraine. Electronic card for the issuance of medical supplies for an electronic prescription]. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pharmacy-map> [in Ukrainian].
10. Natsionalna sluzhba zdorovia Ukrainy. Detalizatsiia vypysanykh elektronnykh retseptiv na likarski zasoby [National Health Service of Ukraine. Details of written electronic prescriptions for medical purposes]. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/reimb-w-prescriptions> [in Ukrainian].
11. Pensiyni fond Ukrainy. Dani pro rozmir serednoi zarobitnoi platy dlia obchyslennia pensii [Pension Fund of Ukraine. Data on the size of the average salary for calculating pensions]. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 4 лютого 2025 р.

Прийнято до друку 17 лютого 2025 р.

Електронна адреса для листування з авторами: asnetchenko@ukr.net

(Немченко А. С.)